

Skovtyveri i Røj skov i ritmester Jens Kaas' tid

Af John Kvist.

I en tidligere årbog er der fortalt om skovtyverier i Andst herred¹⁾. Her skal der berettes om, hvordan tyverierne florerede i en enkelt af herredets skove, nemlig i Røjgårds i Gjesten sogn.

Røj var en gammel selvejergård på ca. 8 tdr. hartkorn. Efter svenskekrigenes ulykker blev den solgt til rigsmarskal J. C. von Korbitz, der 1664 solgte den til den store købmand, amtsskriver, senere borgmester Vilhelm Brockman i Ribe. Han fik dog ikke herligheden, som kongen ejede, og da Korbitz senere fik skøde på denne, blev dette annulleret 1668. Imidlertid dør borgmesteren 1687, hvorefter enken, Margrethe Schade, ejede Røj, men kun kort. Netop ved denne tid dukker en gammel militær, ritmester Jens Erik Kaas, op, frier til Brockmans 18-årige datter, Magdalene Margrethe, og blev viet til hende i Ribe domkirke 2. dec. 1688, og Røj fulgte med som medgift. Enken og de øvrige børn havde udstedt skøde nogle måneder i forvejen²⁾. Ritmesteren var da 51 år, men tiden var vant til stor aldersforskel mellem ægtefællerne, og ritmesteren var bestemt ikke affældig, men en mandhaftig og velbyrdig officer, der tilhørte den gamle danske adelsslægt med sparren i våbenet. Forhenværende borgmester Arne Sundbo, der har givet en indgående skildring af hans omtumlede tilværelse³⁾, angiver hans

fødselsår til ca. 1637, og at han begyndte sin militære løbebane i 14—15 års alderen, tjente sig efterhånden op gennem graderne og blev ritmester 1683. Han tog afsked 1692 efter at have tjent ved hæren i 40 år, de sidste 22 ved 1. jyske nationale rytterregiment. Trods hans anstrengende og ofte farefulde soldatertilværelse blev han en meget gammel mand og døde først ved 90 års alderen i 1727.

Røj var en anselig gård med stuehus i nord, stald i øst, lade i syd og endnu et hus i vest. Der holdtes 6 heste, 6 stude, 8 køer, 3 ungmåtter og 20 får. Der var et jordtilliggende på flere hundrede tønder land. En del jord lejedes ud til græsning, der var en stor mose og en betydelig sammenhængende skovstrækning, som deltes i Røj Nørre- og Sønderkov af en vej fra Gjesten og Veerst over Noes til Kolding. Røj skov lå midt i en syd-nordgående skovstrækning med Gjesten og Gejsingskovene mod syd og Egholt- og Veerstskovene mod nord. Sidstnævnte var mod syd-vest da næsten sammenhængende med Ravnholt- og Låsholtskovene.

Skoven havde dengang en helt anden karakter end nu. Den bestod dels af store, bredkronede bøge og ege, der havde til formål at bære bog og agern, altså olden til svinene, og dels af underskov af hassel, tjørn og el, og græs og urter voksede næsten overalt. I nutiden værner og opelsker man skovene, men tidligere lod man dem på forskellig måde gå i forfald. Når man undtager den strengeste vintertid, strejfede heste, kreaturer og svin rundt i skovene og ødelagde al opvækst. Oldensvinene skulle nok finde hvert eneste kimblad af bog og agern. Dertil kom, at bønderne led af en uendelig mangel på træ, så selv hæderlige folk så sig nødsaget til at stjæle i skovene. Man må nærmest undre sig over, at skovene ikke helt forsvandt. Tak-

ket være den meget betydende skovlov af 1805 er der dog rester tilbage af de gamle danske skove.

Ritmester Jens Kaas var plaget både af naboernes løsdrift med kreaturer og af de mange skovtyve, der vidt omkring fra søgte hans skov. Han kæmpede da også hårdt for at bevare sine rettigheder. En række tingbogsuddrag⁴⁾ viser hans kamp.

Den 9. maj 1696 havde han indstævnet samtlige lodsejere i Ravnholt, Veerst og Egholt samt beboerne på Hundsholt angående ulovlig skovhugst i hans selvejerskov, »uhjemmelsdrift med bæsters og kvægs græsning over eller i Røj marks grund, skov og rettighed samt tørvegrøft og lyngslet«. Derimod protesterede Jens Simonsen på egholtbøndernes vegne og hævdede, at stævningen ikke var sket på lovlig vis, og at en ny stævning burde ske, om ikke almindeligt forlig kunne opnås. De ønskede et forlig, da de vidste, at de ikke kunne holde deres dyr på egen grund i de sammenhængende skove og tilgrænsende marker. Her som i mange efterfølgende sager ses det ikke, hvilket resultat de kom til. Naboskabet blev vist aldrig godt.

27. sept. 1703 kom ritmesteren med et nyt forbud og »lod alvorlig advare og forbyde alle og enhver, det sig ingen måtte understå eller tilfordriste at komme nogen af deres svin i Røj skov, men dem ganske dem der fra rent holde, såfremt hvis svin derpå findes eller antræffes skal være forbrudt og ellers være undergivet og lide al den skade, hvad deraf følger og ske kan, såsom samme svin omkaster og ganske fordærver ritmesterens ager- og engjord, så og hans rugsæd, hvilket forgangen år skete hannem til største skade. Ligeledes lader ritmesteren advare og kundgøre, at som udi Røj skov om nattetide bliver fra roden afhuggen og bortstålen mangfoldige ege og bøge, og gerningsmændene til sådan grov skammetyveri og røveri ej er bleven an-

træffet. Ja, endog barken på træerne, som står og gror, bliver afflået og til købstæderne føres og sælges hans kgl. majestæt til total ruin og ødelæggelse. Såfremt nogle af dem, som sådan ulovlig gerning gør, kan antræffes eller vidende blive, hvem de er, og dennem der udover sker nogen skade enten på liv eller førlighed eller i anden måde, haver de ej alene selv sligt at tilregne og tage skade for hjemgæld, men endog der foruden at lide alt, hvad efter loven og kgl. skovforordning samt øvrighedens forgodtbefindende påfølge kan!«

Antagelig har Kaas opnået, at bønderne er gået ind på at betale ham for at have svin gående i hans skov. Imidlertid skulle der også betales en afgift til staten for at have lov at sætte svin på olden, en såkaldt oldengæld. I foråret 1717 havde tolder Peder Hansen i Kolding og husfoged Hans Svendsen på Koldinghus forpagtet oldengælden i herredet. Den 27. marts 1718 havde disse to mænd stævnet en lang række bønder, fordi de ikke efter bestemmelsen var søgt til dem for at få deres svin på olden, men i stedet havde anbragt dem privat. Mellem de indstævnede var ritmester Kaas og hans to sønner og alle bønderne i Egholt. Kun to af bønderne havde haft svin på olden det afvigte år og da i Røj skov. Den ene havde haft en so og seks grise, og de var indbrændt med ritmesterens brændejern. Den anden havde haft en so og fire grise i skoven. Soen var ligeledes mærket med ritmesterens »brænde«, men den blev revet ihjel fire dage efter, den var kommet der. Grisene var for spæde til at brændemærkes. De to bønder hævdede på tinget, at de ikke havde ydet ritmesteren brændpenge eller anden villighed. Svinene var mærket, fordi de ikke kunne holde dem af Røj skov, og ingen andre havde i tide meldt sig for at tage dem på olden og lade dem indbrænde, hvilket

ritmesteren ligeledes hævdede og forsikrede, at han ikke som vederlag havde modtaget brændpenge, oldengæld eller nogen anden fordel — hvad nok er lidet troligt.

Mens den løsgående drift hindrede skovens fornyelse, så var skovtyverierne direkte ødelæggende, og mange af disse tyverier blev aldrig opklarede.

Efter at ritmesteren den 27. sept. 1703 havde fremsat sit forbud, fik han på tinget valgt to synsmænd, som sammen med ham selv optalte træer, der var ulovligt borthuggede i Røj skov, og de fandt stubbene af 72 risege. Skovtyverierne var i alle skove så omfattende, at forstvæsenet fandt det nødvendigt omtrent årligt at få udnævnt synsmænd på herredstinget til at tælle stubbe på stjalne træer. Uheldigvis blev træernes antal ikke indført i tingbogen hvert år. 1714 var tallet i Røj skov 46 risbøge og i 1716 95 risbøge, 31 risege og 12 store bøge. Fra synet 1703 ses det, at træerne »var af størrelse en del til sparrer, en del til vognstjærter og en del til bjælker«. Det blev til mange stjalne træer i årenes løb.

Med tiden blev der dog fanget en del skovtyve, men de skulle helst tages »på fersk fod« ellers var de vanskelige at have med at gøre. Den første tyverisag, ritmesteren havde for retten er typisk. Den kendetegner ham som en kraftig personlighed og skovtyven som den, der nødigt vedstår sin skyld. Den 1. juli 1699 havde Jens Kaas stævnet Frands Jensen og hans søn, Christen Frandsen, i Veerst for ulovlig skovhugst i Røj Nørreskov. Blandt vidnerne var skovfoged Laurids Iversen i Hundsholt og skovløber Christen Olufsen i Veerst. På tinget forklarede ritmesteren, at lørdag den 1. juli havde han og fire mænd fra Ravnholt været i skoven og fundet en risbøg, 9 alen lang, afhugget ved roden. Desuden så de, at 18 risege var afhugget 4 alen

over roden og fjernet. (Det var den såkaldte tophugning eller styning, som skovtyvene brugte meget, da den ikke så hurtigt blev opdaget på store, brede træer). Toppene lå endnu ved stubbene. Skovfogeden vidnede, at den 25. juni noget efter solens opgang så han, at Frands Jensen og hans søn kom kørende med bæster og vogn sønderfra og nørpå og havde et læs risegene på vognen. To mænd fra Veerst havde ligeledes set vognen med risegene. Skovløberen havde set omtalte risbøg ligge afhuggen ved stubben.

Ritmesteren vidnede, at han havde overrasket Christen Frandsen, da han stod og huggede på træet, men han ville ikke lade sig pante (afgive øksen som pant). Ritmesteren spurgte nu Frands Jensen, hvorfor hans søn ikke var mødt i retten. Denne svarede, »at hans søn var blevet så aldeles forskrækket, da ritmesteren truede ham i skoven med en pistol, at han intet sandede og derfor hverken kunne komme til tinget eller andetsteds«. Videre spurgte ritmesteren Frands Jensen, om han kunne nægte, at hans søn havde hugget bøgen i Røj Nørreskov, hvortil han svarede, at hans søn havde sagt, at han kun havde hugget grene af træet, og det havde han gjort for sin farbroder, Mikkel Jensen, som selv foregav, at ritmesteren havde givet ham lov at tage noget træ der i skoven. Den næste tingdag var Christen Frandsen nødtvungen mødt i retten og erklærede, at han kun havde hugget grene af træet, og at det var farbroderen, som havde fældet det ved roden. Mikkel Jensen var mødt og vedstod denne forklaring, men undskyldte sig med, at han ikke vidste, det var i ritmesterens skov og bad ritmesteren om at tage det i bedste mening og pardonere ham. Jens Kaas lod sig ikke nøje med denne forklaring, men forlangte, at Christen Frandsen skulle aflægge sin korporlige ed eller tilstå, »såsom han sikkert

var skyldig nok«. Endelig tilstod Christen Frandsen at have hugget træet, men han var blevet bange og var derfor undvejet.

Det var meget almindeligt, at folk kom langvejs fra for at stjæle i Røj skov, og det er der flere historier om. 26. maj 1702 havde ritmesteren stævnet Morten Nielsen i Bække for tyveri i Røj Nørreskov. Som vidne var stævnet skovfoged Laurids Iversen og to af ritmesterens karle, Niels Hansen og Laurids Poulsen. Skovfogeden vidnede, at almindelig bededag, den 12. maj, ved solens nedgang, da han var i skoven for at lede efter sine heste, så han, at Morten Nielsen stod og huggede et træ. Den næste dag, da han igen var i skoven, så han, at der lå et stykke riseg afhugget, 3 alen lang, og toppen lå derved. Endvidere var der hugget 4 risege. Den første dag havde han truffet ritmesterens to karle i skoven, og de hørte alle, at der blev hugget på to store træer. De to karle gik alene derhen, og de vidnede, at undervejs så de en mand gå med en økse, men da de kom helt derhen, så de ingen økse. Den samme person sagde, at han hørte hjemme i Veerst hos Rasmus Jensen, men Laurids Poulsen sagde til ham, at det var løgn, han kendte ham og vidste, at han var Morten Nielsen fra Bække. Også her er manden vel sluppet med at betale ritmesteren for træet.

Ritmesterens tjenestefolk var lige så ivrige som han selv i jagten på skovtyve. Engang var det karlene Laurids Ulv og Christen Bejsnap, der opdagede og delvis forhindrede et skovtyveri. Den 8. februar 1704 var Oluf Smeds søn, Niels Olufsen, fra Ø. Gesten for retten. Ritmesteren gav last og klage over ham, fordi han den 25. januar med to vogne og to medfølgende personer var kørt ind i Røj skov og havde økser med sig i den mening at gøre ulovlig skovskade, men trods det at de var blevet afbrudt deri, havde de dog hugget

og bortført tvende risbøge. De stævnedede mødte ikke, så man ved ikke, hvorledes sagen endte.

Kort efter var der igen to karle, der angav et skovtyveri, det var landdragon Ole Jakobsen og Laurids Christensen. Sidstnævnte tjente 1699 på Røj »for at røgte og tage vare på kreaturerne«. Han rømte derfra uden forholdsattest, men var nu på gården igen. Torsdag den 19. juni havde de to hørt hug i Røj Sønder-skov. De gik straks derind og fandt, at der var hugget to risege. De målte stubbenes bredde. I græsset kunne de spore en vogn og fulgte sporene til Mads Nielsens gård i Egholt, hvor de fandt træet liggende ved siden af vognen. Målene på stammerne passede med målene på stubbene. Som de stod der i gården, kom Mads Nielsen »og bød dem for deres umage 1 mark, for at de ikke skulle åbenbare det«. Den 27. juni mødte Mads Nielsen i retten og erklærede, at han ikke havde hugget træerne i Jens Kaas' skov og mente, at han kunne skaffe hjemmel til træet. Han vendte sagen om og forlangte, at ritmesteren skulle bevise, »hvad lovgyldig hjemmel han selv havde til træet«, ellers skulle ritmesteren selv lide og bøde.

Den 4. sept. 1705 havde ritmesteren stævnet Søren Nielsen i Egholt for ulovlig skovhugst, men manden aflagde sin højeste saligheds ed på, at han hverken havde afført bøg eller eg af Røj skov uden hjemmel eller minde eller gjort den skade, som ritmesteren beskyldte ham for, og han mente, at ritmesteren for sin ubeviste beskyldning skulle føre lovmæssige beviser eller derfor stå tilrette og undgælde. Da ritmesteren ikke mødte for retten, blev Søren Nielsen frifunden. De sidste to retssager tyder på, at ritmesteren ikke stod på god fod med bønderne i Egholt, som åbenbart ikke var lette at strides med. Et par år senere fik han

dog ram på et par af dem, og da lagde han ikke fingrene imellem.

Den 29. april 1707 havde han stævnet Peder Madsen Hindrup og Jens Uhre i Egholt for ulovlig skovhugst den 29. marts. I retten spurgte han de to bønder, hvad de havde at bestille i hans skov med heste og vogne. De svarede, at de hverken havde hugget eller savet noget i ritmesterens skov, men var kørt igennem den ned til deres eng, hvor de fandt nogle grene afhugget. Nogle af disse tog de til læs sammen med nogle andre, der lå på vejen. Regimentsskriverens fuldmægtig, bøndernes forsvarer, mente, at bønderne skulle holdes sagesløse, da de opsamlede grene ikke var af nogen værdi. Ritmesteren hævdede, at bønderne selv havde bekendt, at de havde opsamlet grene i hans skov, og så burde de også lide efter skovforordningen. Sagen blev udsat, men da de to bønder ikke mødte den næste tingdag, dømte herredsfogeden dem til hver at betale 1 rdl. i faldsmålsbøde, d. v. s. for udeblivelse for retten, og Jens Uhre »for heste og vogns forbrydelse« 4 rdl. til Jens Kaas og 2 rdl. i omkostninger. Det var i overensstemmelse med loven, men dog en hård dom. Havde der været mindste mulighed for, at bønderne kunne fri sig, så var det ikke blevet forsømt. Mads Pedersen Hindrup havde været ridefoged på Løvenholm og både dér og her på tinget optrådt kraftigt som fuldmægtig.

Som omtalt i en tidligere artikel⁵⁾ havde løjtnant Caspar Jervins karl, Laurids Gregersen i Veerst, taget to egetræer i Røj skov, og det kostede ham en stor bøde på 10 rdl.

Herredstinget fandt 14. okt. 1712 ritmesterens klage-mål for småligt. Niels Basse i Gejsing var stævnet for at have taget nogle egetræer i Røj skov. Retten fore-

slog, at »der i denne ringe sag« skulle udnævnes nogle uvildige danemænd. Mere oplyses ikke.

Søndag den 18. dec. 1712, da vagtmester Peder Støker gik fra Røj gennem skoven til sit hjem i Egholt, opdagede han, at der var uvedkommende folk i skoven og fandt da også to mænd stående ved en afsavet riseg, og på jorden lå der en bovsav. Han genkendte dem som salig Las Christensens to sønner, Seier og Thomas Lassen fra Uhre, og gik straks tilbage til ritmesteren og meldte tyveriet. Senere indgav han en skriftlig beretning om sagen, der kom for retten 13. januar 1713 og siden flere gange »på grund af dens sære udseende«. Et par synsmænd havde været med ritmesteren i Røj skov fredagen før jul og set to egestubbe, den ene fire, den anden fem håndsbredder. Det bortførte træ havde været ca. 2½ og 6 alen i længden. To indstævnede vidner fra Egholt, Peder Madsen Hindrup og Peder Jensen Hyrde, forklarede overensstemmende, at søndag før jul så de, at to karle kom kørende med rejste vognhauger (sidefjæl) gennem Egholt og videre vesterpå til Røj skov, »men de hverken så eller ved, hvem samme var, hvor de hen ville, og hvad deres forretning skulle være«. Det var den sædvanlige undvigende vidneforklaring. Peder Madsen Hindrup har ikke været interesseret i at hjælpe ritmesteren. Et mere plumpt forsøg på at befri de anklagede blev indgivet i retten skriftligt på stemplet papir og lyder: »Kender vi underskrevne, at vi både have hørt og set Seier Lassen af Uhre nemlig her i Jordrup både i vor smedie og vore gårde at hente et svin, som han dagen tilforn var til orne med, som var år 1712 den 18. december. Det bekræfter vi således at være i sandhed, så sandt hjælpe os Gud og hans hellige ord! Jordrup, 27. januar, Knud Mikkelsen Smed, Søren Tommesen«. Ritmesterens fuldmægtig, der fra

tinget kendte Søren Tommesen alt for godt og ikke for hans gode sider, mente ikke, at dette vidnesbyrd var gyldigt, da det ikke var skrevet på den rette sort stemplet papir, »heller ikke ses de, der det udgivet haver og underskrevet, at være af så høj stand eller i andre måder at være forhindret i selv for retten at møde deres vidne at aflægge«. Senere mødte de to fra Jordrup og erklærede, at Seier Lassen havde været i Jordrup den pågældende søndag under gudstjenesten for at hente sit svin. De to brødre mødte ikke i retten. Anklagen mod dem kom til at lyde på, at de skulle betale mulkt for ikke at have mødt i retten, for skovtyveriet, for helligbrøde (arbejde under gudstjenesten) og betale omkostningerne. 19. maj faldt dommen. De dømtes til at betale 10 rdl. til skovkassen, 1 rdl. i omkostninger. Det ser ud til, at de slap for bøden for helligbrøde.

Det er en kendsgerning, at mange små lovovertrædelser ikke nåede frem for retten, undtagen når de anmeldtes af uvenner. Den slags angivelser var ikke sjældne. I oktober 1714 vidnede Peder Lauridsen af Veerst og Simon Jensen af Egholt, at den 13. sept. en time efter solens nedgang kom Christen Tømmermand af Veerst kørende imod dem sønderfra ad Veerst gade med bæster og vogn pålæsset med to risbøge afsavet ved roden og et træstykke afsavet enten fra toppen eller roden, og hans hustru gik bag ved vognen. De to mænd red straks til Røj og angav tyveriet, som de formodede var sket i Røj skov. På tinget protesterede Christen Tømmermand herimod og erklærede, at dette var ham påsagt af had og i særdeleshed af Peder Lauridsen, der var hans avindsmand. Dog lovede Christen Tømmermand for at undgå vidtløftig proces inden tre dage at betale 3 rdl. til ritmesteren »og herefter ej enten ved dag eller nat, hemmelig eller åbenbart, at

fælde eller save noget træ, lidet eller stort, uden fuldkommen hjemmel eller minde udi Røj skov«.

Bønderne fra det fjerntliggende og træfattige sogn Vorbasse søgte også til Røj skov efter træ. 9. februar 1703 havde Jens Kaas stævnet Peder (Christensen) Skødebjerg og Jes Thomsen og hans søn, Niels Jessen, fra Vorbasse, for at have fældet og bortkørt fire risbøge fra Røj skov. Ritmesterens avlskarl, Hans Hansen, forklarede i retten, at han den 26. januar efter solens nedgang traf de to mænd i skoven, og han frapantede dem deres økser, som han fremviste i retten. Den ene karl var Jes Thomsens søn, Niels Jessen, hans økse var mærket N. I. Den anden, syntes han, var Peder Skødebjerg. Han kunne dog ikke med bestemt-
hed sige, det var ham, men en pige, der var med dem, mente, det var ham. Jes Thomsen vidnede, at hverken han selv eller hans heste var hjemme den pågældende dag, og hans søn var omtrent samtidigt borte i tre uger. Sønnen var ikke mødt i retten, men på en senere tingdag hævdede han, at han ikke havde været i Røj skov den 26. januar, ikke havde gjort skade dér, ikke havde bekommet noget træ dér uden, hvad han havde fået efter vedkommendes vilje og tilladelse. Da hans økse ikke var fremlagt, skulle han igen møde på tinget. Måske er der blevet forlig i sagen.

Den 1. april 1718 havde ritmesteren to skovtyverier for retten. Den første var mod Niels Lauridsen fra Revsinghoved, der var blevet truffet med heste og vogn i skoven, men da regimentsskriverens fuldmægtig ikke var stævnet, udsattes den sag. I den anden sag får man et billede af en af de hvervede tysktalende kyradsere, der var så forhadet af befolkningen. Sagen angik hospitalstjener Hans Hansen i Veerst, der var anklaget for ulovlig skovhugst i Røj Nørreskov. Den første, der var i vidnesranken, var kyradsere Jochum

Kieller, som forklarede, at han for tre uger siden kom gående sammen med ritmesterens søn, Jens Kaas, ind i skoven, og der traf de Hans Hansen, som stod og huggede en gren af en risbøg, som lå ved siden af de andre omhuggede bøger. Han gik til Hans Hansen og ville frapante ham øksen, men Hans Hansen var uvillig, og »de måtte drages« derom. For at få øksen måtte kyradseren slå ham oven i hovedet med sin pallask. Efter kyradserens udsagn bød Hans Hansen ham 8 skilling for at få øksen igen, men i stedet måtte han følge med til Røj. Uden for skoven løb han fra kyradseren gennem en vandkilde. Jens Kaas der var 16 år, bekræftede kyradserens udsagn. Hans Hansens forsvarer mente ikke, at kyradseren kunne bevise, at Hans Hansen havde hugget mere end én gren. Tillige mente han, at kyradseren som en højtysk ikke ret havde forstået Hans Hansen, der tilbød sin ed på, at han ikke erindrede andet, end at han havde villet lade sig pante, og at han så sig nødsaget til at flygte, da han ikke alene var blevet frapantet sin økse, men også havde fået hug. Den 18. april var parterne igen for retten. Ritmesterens fuldmægtig krævede Hans Hansen straffet efter loven, men dennes fuldmægtig hævdede, at den unge Jens Kaas' vidneudsagn ikke kunne komme Hans Hansen til skade eller hinder, da han måtte anses for et vildigt vidne og tilmed endnu ikke havde været til Guds bord eller var overhørt af præsten i hans saligheds ed. Rettens otte mænd (stokkemændene) fandt, at kyradseren ikke var kyndig i det danske sprog, da man måtte tiltale ham på tysk, når han skulle svare, hvorfor de sluttede »uforgribelig«, at han ikke ret havde forstået Hans Hansen i skoven. Kyradseren måtte vel også indrømme, at han havde slået med sin pallask. Derefter krævede fuldmægtigen, at Hans Hansen blev fri-

kendt og fik sin økse igen. Sagen blev udsat, indtil der forelå en dåbsattest til Jens Kaas.

Disse beretninger om blot en enkelt skov gennem en lille snes år angiver som sagt ikke det fulde antal stjålne eller ødelagte træer, og de viser ej heller løsdriftens skader, men de giver et billede af datidens ødelæggende behandling og forsømmelse af skovene. Det billede, der tegnes af bønderne og ritmesteren, er nok rigtigt, men ensidigt.

Det ser for øvrigt ud til, at ritmesteren på denne tid ikke havde sin økonomi i den bedste orden. 1705 havde Jørgen Skeel Dues arvinger på Sønderskov stævnet ham for en gæld på 69 sdl. Det var for varer og løsøre, han havde købt ved auktionen efter Skeel Due. Sagen blev overladt til almindeligt forlig. Oberst Theodosius Levetzow, en søn af Kaas' gamle oberst og velynder H. F. Levetzow, ejede Gesten kirke og et par kirkebol i V. Gesten. Ritmesterens svigermoder, Margrethe Brockman, havde det ene hus i fæste, men holdt det ikke vedlige, hvorfor Levetzow stævnedes hende. Kaas lovede da at sørge for reparationen, men det tog år og dag, inden han fik det i orden. Han lejede også græsningen ud en tid, ligesom han også havde konsumtionsforpagter, strandinspektør Simon Pedersen Basse boende på gården, sikkert nok for indtægtens skyld.

I Brockmans ejertid havde Røj været udlagt som Ryttergods (1670—82), og Kaas måtte finde sig i, at det atter gentog sig 1694. Når dette kunne gennemføres, må det vel hænge sammen med, at kronen som nævnt havde herligheden, en overhøjhedsret, af gården. Men noget endnu værre måtte den gamle militære opleve, idet sessionen for rytterdistriktet 1718 bestemte, at Røj skulle udlægges til græsning for regimentets heste. I stedet for fik Kaas 5 gårde i Hyllers-

lev i Janderup sogn, der dog ikke kunne give det samme udbytte, som Røj havde gjort. Forgæves gjorde stiftamtmand Gabel opmærksom på misforholdet, forgæves bød Theodosius Levetzow kongen en meget høj pris for Røj, åbenbart for derefter at overlade den til Kaas. Men regimentet ville have gården til hestene. Kaas blev nødt til at flytte med sin familie. Man ligefrem brød husene ned over hovedet på dem. Det var i foråret 1720. Nogle byggematerialer forsvandt, skønt nabolagets bønder skulle holde vagt. De søgte til det sidste at genere Kaas og beskyldte ham for tyveriet. Det var bagvaskelse, mener Arne Sundbo.

Under nedbrydningen lå fru en til sengs, og få måneder efter ankomsten til Hyllerslev døde hun. Skiftet viste, at boet var ret velhavende (1307 rdl.). Der var adskillige guldsmykker, sølvsager og en række malerier. Trods arven blev børnene dog nærmest fattige. Jens Kaas selv blev begravet den 31. januar 1727⁶).

Noter: 1) Fra Ribe Amt 1962, 428—44. 2) Kronens Skøder III, 782 f. 3) Arne Sundbo: Ritmester Jens Kaas, i *Personalthist. Tidsskrift* 1953, 1—51. 4) Fra Andst, Jerlev og Slaugs herredsting. 5) Fra Ribe Amt 1962, 439. 6) Se note 3).